

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху:
сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квіт-
ня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса :
Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практич-
них напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних
в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнто-
ваних досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права,
функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації
суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністра-
тивного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а
також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, кри-
міналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності
прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права
і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського,
земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисци-
плінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світо-
вих соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємни-
цтва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження
у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного
моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, пере-
кладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та прак-
тиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних тех-
нологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Давидова Ірина Віталівна, Зубар Володимир Михайлович СМАРТ-КОНТРАКТИ В КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	60
Сафончик Оксана Іванівна ДО ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ НА НЕРУХОМО МАЙНО ТА ОБ'ЄКТИ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	63
Токарева Віра Олександрівна ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО БІОМЕТРИЧНОГО ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ.	68
Chanysheva Alina Rashydivna SECURITY INTERESTS UNDER ENGLISH LAW, CIVIL CODE OF UKRAINE AND DRAFT CIVIL CODE OF UKRAINE	72
Адамова Олена Семенівна ПРИВАТНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	75
Бабич Ірина Григорівна МАКСИМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	78
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ТА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРІВ	82
Глиняна Катерина Михайлівна РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ТА ЗАХИСТІ ТВОРЧИХ ПРАВ ДІТЕЙ ...	84
Завальнюк Сергій Володимирович ПОНЯТТЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ КАТЕГОРІЯМИ.	87
Калітенко Оксана Михайлівна ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ВРАЗЛИВОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ ПРАВІ: ДО ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ	90
Кривенко Юлія Василівна ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ	93
Матійко Микола Володимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СІМЕЙНОГО ПРАВА	96
Мельник Олександр Володимирович ПРАВОВИЙ СТАТУС ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ: ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	100
Омельчук Олександр Сергійович ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ КОПІЙ ОСОБИ ТА АВАТАРІВ	103
Орзіх Юрій Геннадійович НОТАРІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ТА СПАДКОВИХ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	105
Оскілко Олексій Олегович АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЦИВІЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ	109
Павлова Вікторія Георгіївна ПРИНЦИП ОХОРОНИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СТОРІН СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	112
Фасій Богдан Володимирович ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ	114

регулювання цивільних відносин, які входять до сфери правового регулювання та потребують юридичного вирішення. Водночас вони мають бути чітко відмежовані від кваліфікованого мовчання законодавця, неясності правових норм, помилки в праві, дефектів законодавства, колізій та оціночних понять. Таке розмежування має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки від правильної кваліфікації відповідного явища залежить вибір належного способу регулювання – тлумачення, застосування аналогії чи вдосконалення законодавства [1, с. 67].

Список використаних джерел:

1. Завальнюк С. В. Проблематика співвідношення поняття прогалини в цивільному законодавстві та деяких схожих правових понять і явищ. *Правова позиція*. 2020. № 4 (29). С. 63–68. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2020-4.13>
2. Капцова Т. Прогалина в праві як передумова застосування юридичної аналогії. *Господарське право і процес*. 2021. № 4. С. 90–98.
3. Колпаков В. К. Колізії та прогалини в праві, способи їх подолання в адміністративному судочинстві. *Ерліхівський журнал*. 2021. Вип. 5. С. 48–53. DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlrichsjournal-2021-5.06>
4. Белкіна Д. Правові прогалини і колізії у кримінально-виконавчому законодавстві України: поняття та зміст. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 4. С. 77–82.

Ключові слова: прогалини у цивільному законодавстві, прогалини у праві, правовий вакуум, дефекти законодавства, аналогія права.

Key words: gaps in civil legislation, gaps in law, legal vacuum, defects of legislation, analogy of law.

Калітенко Оксана Михайлівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри приватного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ВРАЗЛИВОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ ПРАВІ: ДО ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Сучасний етап розвитку права характеризується поступовим переосмисленням класичних засад приватно-правового регулювання, зокрема принципу формальної рівності сторін, який без сумніву зазнає вагомих трансформацій в людському суспільстві. У центрі цього трансформаційного процесу опиняється категорія «вразливості» (vulnerability), яка дедалі активніше використовується у нормативному та доктринальному дискурсі як підстава для диференціації правового захисту. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах всебічної цифровізації суспільства та гібридних загроз, які істотно

змінюють характер правовідносин і створюють нові форми нерівності між їх учасниками.

Аналіз сучасного зарубіжного законодавства дозволяє констатувати, що категорія вразливості вже набула певного нормативного закріплення, однак її використання залишається переважно фрагментарним та галузевим. Вона застосовується у різних сферах права – захисті прав людини, споживчому праві, фінансовому регулюванні, міграційному праві, а також у правовому регулюванні цифрового середовища. Водночас відсутність єдиного універсального підходу до її розуміння та застосування свідчить про незавершеність процесу її доктринального оформлення, що актуалізує потребу у формуванні цілісної цивілістичної концепції вразливості приватної особи.

У межах європейського правового простору найбільш послідовно категорія вразливості розробляється на рівні права Європейського Союзу. Одним із ключових напрямів її нормативної інституціоналізації є споживче право, у межах якого сформовано концепцію «вразливого споживача». Так, у Директиві 2005/29/ЄС про недобросовісні комерційні практики визначено, що вразливими визнаються споживачі, які через свій вік, фізичні або психічні особливості чи довірливість є особливо сприйнятливими до впливу недобросовісних практик. Такий підхід фактично вводить критерій підвищеного рівня правового захисту, орієнтованого на фактичний, а не формальний баланс інтересів сторін.

Подальший розвиток категорії вразливості простежується у новітньому праві Європейського Союзу, що регулює цифрове середовище. Зокрема, Регламент (ЄС) 2022/2065 (Digital Services Act) встановлює спеціальні гарантії для вразливих користувачів цифрових платформ, передбачаючи, зокрема, підвищені стандарти прозорості алгоритмів, обмеження щодо таргетованої реклами та додаткові механізми захисту дітей. Аналогічні підходи закріплені у Регламенті (ЄС) 2024/1689 (AI Act), який прямо враховує ризики експлуатації вразливих осіб при використанні систем штучного інтелекту, зокрема заборона застосування технологій, що можуть суттєво спотворювати поведінку людини, використовуючи її вразливість.

На рівні національних правопорядків держав-членів Європейського Союзу категорія вразливості також отримала нормативне закріплення, однак її зміст і сфери застосування є різними. Так, у французькому праві поняття «особливо вразливих осіб» (*personnes particulièrement vulnérables*) використовується у кримінальному праві та впливає на кваліфікацію правопорушень і визначення міри відповідальності. У німецькому праві концепція вразливості проявляється опосередковано через доктрину захисту слабшої сторони (*Schutzbedürftigkeit*), яка застосовується, зокрема, у договірному праві. У праві Великої Британії категорія вразливості отримала значний розвиток у сфері фінансового регулювання, де відповідні органи, зокрема Financial Conduct Authority, встановлюють спеціальні стандарти захисту вразливих споживачів фінансових послуг.

У праві Сполучених Штатів Америки категорія вразливості не має універсального законодавчого визначення, однак активно використовується у право-

застосовній практиці та діяльності регуляторних органів. Так, Федеральна торгова комісія (Federal Trade Commission) враховує вразливість споживачів при оцінці недобросовісних і оманливих практик, що дозволяє застосовувати більш суворі заходи впливу у випадках, коли порушення спрямовані на осіб із підвищеним рівнем вразливості.

Особливе значення для розвитку цієї категорії набуває практика Європейського суду з прав людини, який послідовно використовує концепцію «вразливих груп» при тлумаченні положень Європейської конвенції з прав людини. Суд виходить із того, що окремі категорії осіб потребують підвищеного рівня захисту з боку держави, що фактично формує наднаціональний стандарт врахування вразливості у правозастосуванні. Такий підхід сприяє поступовому переходу від формального розуміння рівності всіх учасників приватних правовідносин до матеріального, що враховує реальні можливості особи захищати свої права.

Разом із тим аналіз зарубіжного законодавства дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного, системного підходу до категорії вразливості. Вона залишається галузево обмеженою, застосовується фрагментарно і здебільшого прив'язується до окремих груп осіб або сфер правового регулювання. Це свідчить про те, що на сучасному етапі відбувається лише процес інституціоналізації цієї категорії, який ще не завершився її повною інтеграцією у систему приватного права.

У цьому контексті особливого значення набуває завдання формування цивілістичної концепції вразливості приватної особи. Така концепція має забезпечити інтеграцію існуючих нормативних і доктринальних підходів, а також їх адаптацію до умов цифрового середовища, у якому вразливість набуває нових форм і проявів. Йдеться про необхідність переходу від фрагментарного регулювання до системного підходу, у межах якого вразливість розглядатиметься як універсальна юридично значуща категорія, що впливає на визначення обсягу правового захисту, характер правових засобів та рівень відповідальності учасників правовідносин.

Формування такої концепції відкриває можливість для подальшого розвитку приватного права у напрямі забезпечення реального балансу інтересів сторін, підвищення ефективності захисту прав особи та адаптації правового регулювання до викликів сучасного цифрового суспільства. Особливої ваги це набуває в умовах гібридної війни, коли цифрові технології використовуються як інструмент впливу на правове становище особи, що зумовлює необхідність посилення цивільно-правових гарантій її захисту.

Таким чином, інституціоналізація категорії вразливості у європейському та зарубіжному праві є важливим етапом розвитку сучасного правового регулювання. Водночас вона ще не набула завершеного характеру, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень, спрямованих на формування цілісної цивілістичної доктрини вразливості приватної особи як однієї з ключових категорій сучасного приватного права.

Якщо робити перші спроби визначення категорії «вразливість приватної особи», то імовірно це має бути фактичний стан особи у конкретних правовідносинах, який характеризується підвищеним ризиком порушення її прав через об'єктивну нерівність можливостей сторін. Така нерівність може бути зумовлена як індивідуальними характеристиками особи, так і зовнішніми факторами – складністю цифрових технологій сучасного світу, інформаційною асиметрією, залежністю від цифрових платформ, умовами гібридної війни тощо.

Ключові слова: захист прав, вразливість, рівність суб'єктів, цифрові ризики, критерії вразливості.

Key words: protection of rights, vulnerability, equality of subjects, digital risks, vulnerability criteria.

Кривенко Юлія Василівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри приватного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ

У сучасній ситуації в Україні інститути громадянського суспільства перебувають на стадії формування. Політичні ресурси розподілені між ними вкрай нерівномірно, далеко не всі з них здатні забезпечити своїм членам способи адаптації до політичних цінностей і норм. Водночас саме громадські організації виступають тим структурним елементом, що пов'язує державу і приватну особу, забезпечуючи реалізацію конституційного права громадян на свободу об'єднання, закріпленого у ст. 36 Конституції України [1].

Громадянське суспільство найчастіше визначається як таке суспільство, де втручання влади в життя громадян зведене до мінімуму. Іншими словами, концепція громадянського суспільства приймає в антропологічному аспекті наявність свідомих громадян, що прагнуть реалізувати свої соціальні, економічні, культурні інтереси, а в політичному – зведення функцій держави до того, що в лібертаріанській традиції вдало окреслюється метафорою «нічного сторожа» (тобто забезпечення порядку та безпеки своїх громадян). Таким чином, своєрідним ідеалом громадянського суспільства є людина, яка прагне самореалізації [2].

Громадські організації, будучи соціальним інститутом самоорганізації громадян на основі спільних інтересів, виконують дві важливі функції: вони виступають основою структурування громадянського суспільства та є чинником політичної соціалізації. За допомогою системи невідповідних громадських організацій люди можуть спільно вирішувати загальні проблеми, задовольняти та захищати свої потреби й інтереси в усіх сферах суспільного життя.